

Încă un sit al neoliticului timpuriu descoperit în județul Alba: așezarea Starčevo-Criș de la Săliștea (Cioara)

Sabin Adrian LUCA*
Anamaria TUDORIE**
Cosmin Ioan SUCIU***

Keywords: *pottery, Starčevo-Criș culture, early Neolithic, Cioara*

Abstract

Another Early Neolithic Site Discovered in Alba County. The Starčevo-Criș Settlement from Săliștea (Cioara)

The present study shows the results obtained after analyzing the Early Neolithic pottery discovered at Săliștea/Cioara (Alba County). The study consisted in two approaches: a typological one, codified descriptions of vessel's shape and ornaments and the fabrication method. The results were also compared to similar data for Starčevo-Criș pottery from: Miercurea Sibiului-Petriș (Sibiu County), Cerișor-Peștera Cauce (Hunedoara County), Iosaș-Anele (Arad County), Șeușa-La cărarea morii (Alba County), Turdaș-Luncă (Hunedoara County), Cristian I (Sibiu County).

1. Date generale

Localitatea Cioara din județul Alba a încetat să mai poarte acest nume începând cu anul 1965, când a fost denumită Săliștea, nume care este însă des întâlnit pe teritoriul țării noastre, motiv pentru care am hotărât să folosim în rândurile acestei lucrări vechea denumire. Reședința de comună se află la Săliștea, aceasta având în componența sa următoarele sate: Tărtăria, Mărgineni și Săliștea-Deal.

Pe teritoriul comunei Săliștea, în localitatea cu aceleași nume, pe strada Drejman nr. 431, reședința primarului localității, domnul Emil Aurel Stănilă, cu ocazia realizării unui beci practicat în coasta dealului, s-a descoperit eșantionul ceramic care ne-a oferit prilejul acestor câtorva rânduri.

Pe teritoriul comunei Săliștea se mai cunoaște un sit arheologic aparținând culturii Starčevo-Criș în punctul Tărtăria-Gura Luncii¹. Locuirea Starčevo-Criș nu este însă amintită în Repertoriul arheologic al județului Alba la vocea Tărtăria (185-186), nici la vocea Săliștea (163-166). Toate acestea ne indică faptul că așezarea este inedită.

Observațiile făcute de noi la fața locului arată faptul că dealul s-a erodat foarte puternic, depunându-se mai multe cantități de material de eroziune (piatră, nisip, pământ) peste sit, cantitatea acumulată fiind de 3-4 metri. Aproape sigur că locuirea Starčevo-Criș era dispusă sub o stâncă, iar locuința descoperită întâmplător a fost părăsită și a rămas în

* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (sabin.luca@brukenthalmuseum.ro).

** Muzeul Național Brukenthal, Sibiu (anamaria.seulean@brukenthalmuseum.ro).

*** Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (cos_suciu@yahoo.com).

¹ Gheorghe Lazarovici, “Neoliticul timpuriu în România,” *Acata Musei Porolissensis*, 8 (1984), 97-98.

situ. Vasele descoperite sunt cel mai bun argument pentru acest lucru, ele fiind dispuse în jurul unei vetre, prost arse și păstrate.

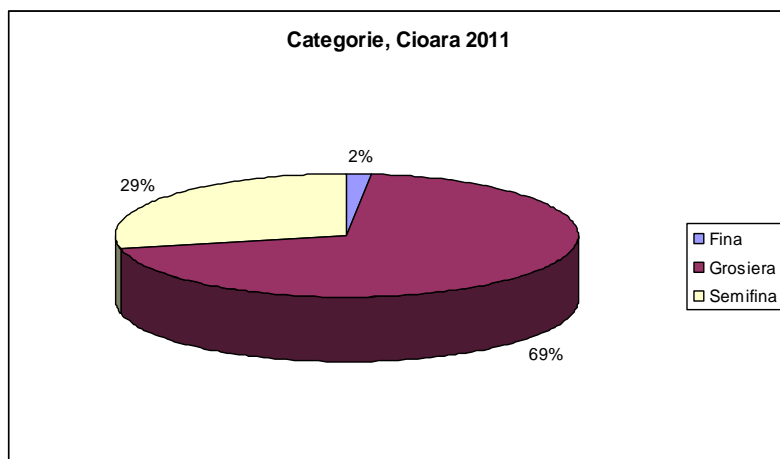
Întreg lotul ceramic, alcătuit din 119 fragmente, a beneficiat de analize statistice. Trebuie menționat faptul că a fost descoperit un vas reîntregibil de mari dimensiuni, alcătuit din 63 fragmente, restaurat în cadrul Laboratorului de Restaurare a Muzeului Național Brukenthal din Sibiu, dar și un vas miniatural, reîntregibil și acesta.

2. Metoda de lucru

Analiza ceramicii a presupus pentru noi două tipuri de abordări: analiza tipologică, care se referă la descrierea formei vasului și a ornamentelor și analiza metodelor de fabricație. Materialul ceramic a fost descris, din punct de vedere macroscopic, stabilindu-se următoarele coordonate: categoria ceramică, culoarea interioară și exterioară, amestecul, netezirea, arderea și apoi, a fost efectuată o încadrare morfologică a fragmentului ceramic.

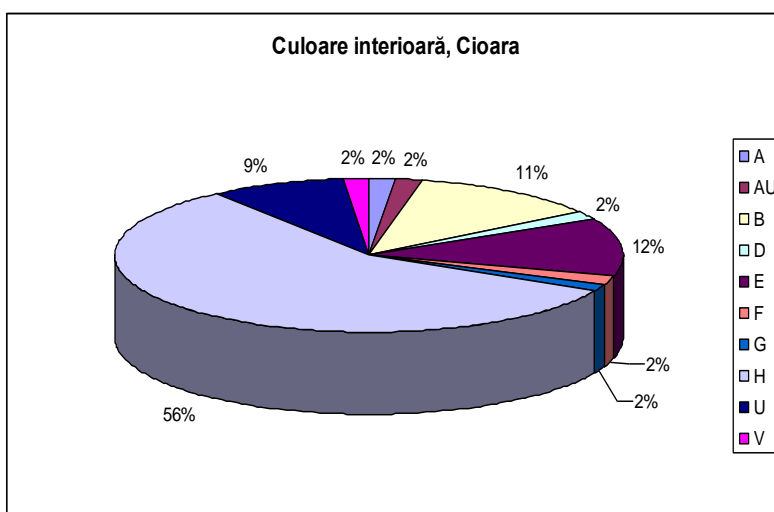
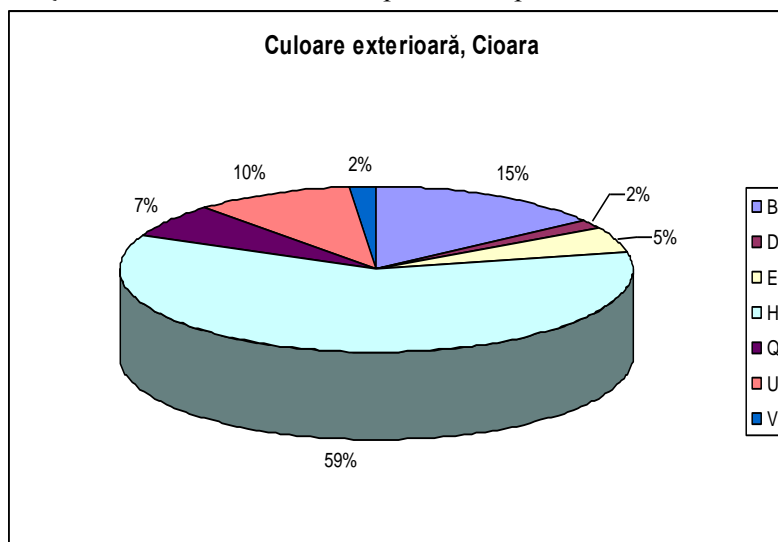
Din cauza lipsei de spațiu, în special în cazul tabelelor comparative seriate analizate, am utilizat următoarele prescurtări: Miercurea Sibiului-*Petriș* – va apărea numai numele complexului analizat, Șeușa-*La cărarea morii* – va apărea numele complexului analizat, respectiv **L1**, Cerișor-*Peștera Cauce* – prescurtarea **S1**, Iosaș-*Anele* – va apărea prescurtarea **IS**, Turdaș-*Luncă* (inedit) – va apărea prescurtarea **TRD**, Cioara – va apărea prescurtarea **CIO**, Cristian I – vor apărea următoarele prescurtări: Cristian I, L1 (complexe de pe Terasa 1) – **CL1** (locuința adâncită de pe Terasa 1), Cristian I, L2 – **CL2**, Cristian I, L3 (zona depunerilor rituale de pe Terasa 2) – **CL3**.

3. Aspecte tehnologice ale materialului ceramic

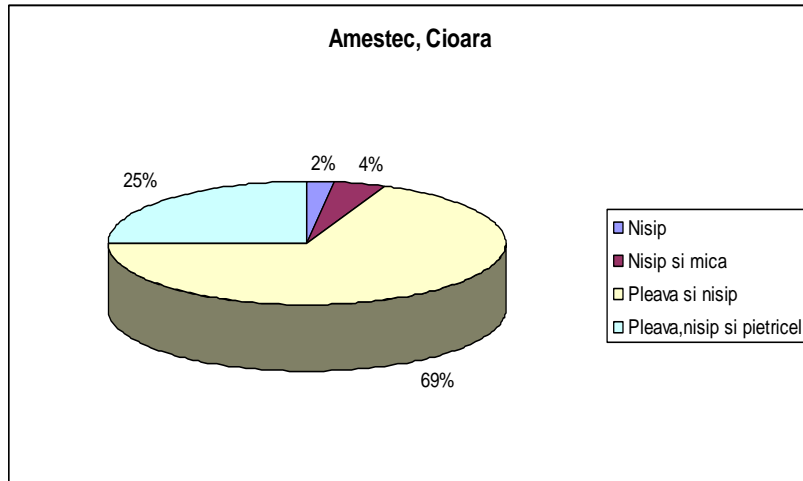
Număr total de fragmente	Fina	Grosiera	Semifina
119	2	83	34

Analiza categoriei ceramice a indicat faptul că ceramica de la Cioara este în proporție de 69% grosieră și 29% semifină. Doar două procente reprezintă ceramica fină.

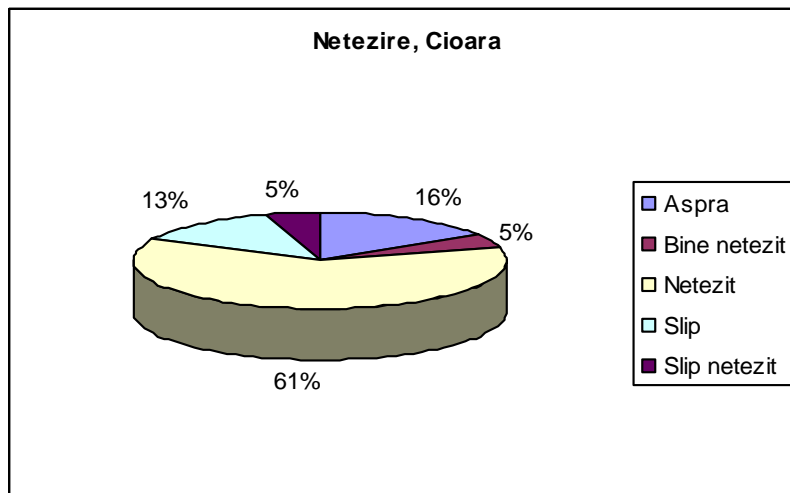

Sub aspectul culorii materialului ceramic, așa cum se poate observa urmărind cele două grafice de mai sus, majoritatea, atât la exterior cât și la interior este reprezentată de brun deschis (cod H). Analizând exteriorul vasului, s-a constatat faptul că 15% reprezintă culoarea cărămizie (cod B), 10% brun (cod U), 7% brun cu flecuri (cod Q), 5% brun închis (cod E) și câte două procente portocaliu (cod D) și brun roșcat (cod V).

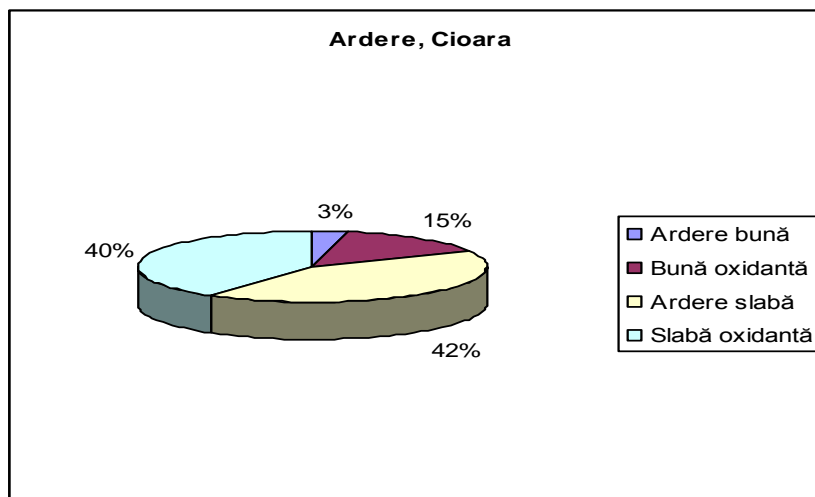
În ceea ce privește culoarea interioară, 12% reprezintă brun închis (cod E), 11% cărămiziu (cod B), 9% brun (cod U), și câte două procente brun-roșcat (cod V), negru (cod A), negru cu flecuri brune (cod AU), portocaliu (cod D), cenușiu (cod F), negru-cenușiu (cod G).

Analiza degresantului folosit pentru producerea ceramicii indică un procent majoritar, de 69% pentru pleavă și nisip, aspect specific materialului Starčevo-Criș. Un sfert din ceramică are ca degresant pleavă, nisip și pietricele. Diferența de procentaj o reprezintă nisipul (2%) și nisip și mică (4%).

Ceramica de la Cioara a fost netezită în proporție de 61%, 16% este însă aspră, 13% prezintă slip aplicat, 5% slip netezit și 5% este bine netezită.

Cea mai mare parte din materialul ceramic din acest complex a fost arsă slab – 42%, iar 40% slab oxidant. Ceramica arsă bună reprezintă doar 18%, din care 15% arsă bine oxidant.

4. Tipologie și ornamentație

Sub aspectul tipologiilor de forme întâlnite în cazul lotului ceramic analizat de noi, dar și sub cel al ornamentelor, datorită numărului mic de fragmente, registrul de forme pentru buze, funduri și formă întreagă de vas este și el unul restrâns, la fel și cel al ornamentelor.

Așadar, în cazul formelor de vas, vasul de mari dimensiuni (Foto. nr. 1) a putut fi încadrat în catalogul elaborat de către Zoia Maxim², sub codul **EA**, în vreme ce vasul miniatural (Foto. nr. 1), care a putut fi reconstituit din cinci fragmente ceramice a fost încadrat sub codul **JB**. Tipologii de buze au putut fi identificate doar cinci la număr: **D**, **I**, **P**, **Y**³ și **H6**⁴, iar pentru funduri doar patru: **I1**, **H3**, **J3**, **X1**⁵.

În ceea ce privește fragmentele ornamentate, au putut fi identificate cinci tehnici de ornamentare utilizate pe ceramica acestui complex, și anume: aplicație plastică (cod A), impresiuni cu unghia (cod A2), aplicații plastice și impresiuni cu vârful degetului (cod AA1), ciupituri (cod H) și alveolare (cod W). Dintre toate cele enumerate mai sus, numai pentru două categorii au putut fi stabilite și tipul de ornament, și anume: impresiuni cu vârful degetului (cod AA1), de tipul **MB**⁶ și alveolare pe buza vasului de tip **C3**⁷.

² Zoia Kalmar Maxim, *Neo-eneoliticul din Transilvania, date arheologice și matematico-statistice* (Cluj-Napoca, 1999).

³ Kalmar Maxim, *Neo-eneoliticul din Transilvania*.

⁴ Anamaria Tudorie, "Typologic Catalogues and Dictionaries for Starčevo-Criș Pottery," *Acta Terrae Septemcastrensis*, X (2011), Fig. 1.

⁵ Tudorie, "Typologic Catalogues and Dictionaries for Starčevo-Criș Pottery," Fig. 3.

⁶ Tudorie, "Typologic Catalogues and Dictionaries for Starčevo-Criș Pottery," 12.

⁷ Tudorie, "Typologic Catalogues and Dictionaries for Starčevo-Criș Pottery," 13.

5. Analize comparative

5.1. Tipuri de buze

Așa cum am menționat deja mai sus, complexul Starčevo-Criș de la Cioara a furnizat numai cinci categorii de buze, acestea fiind identificate totodată și într-un număr însemnat de complexe de la Miercurea Sibiului-*Petriș*: B₁₀, B₁₇, B₂₀, B₂₁, B₉, G₂₆, G₂₈, G₃₅ și G₅₈, de la Cristian I: L1, L2, L3, dar și la Iosaș-*Anele* (numai tipul I), Cerișor-*Peștera Cauce* (tipul Y, unul foarte frecvent după cum se poate observa urmărind Fig. nr. 1, în cazul complexului L1 de la Cristian I au fost identificate nu mai puțin de 86 de fragmente având acest tip) și Turdaș-*Luncă* (inedit).

	10	7	9	0	1	9	IO	C	1	2	3	26	28	35	8	S	1	RD	T
			0					1	1										6
6								1											
								1											1
								1	8	4									3
	1	0						1	6	5									1

Fig. nr. 1. Tabel seriat privind tipurile de buze.

5.2. Tipuri de funduri

Cele patru tipuri de funduri regăsite în materialul ceramic de la Cioara prezintă corespondențe cu două complexe de la Miercurea Sibiului-*Petriș*: B₁₉ și G₅₈, cu materialele de la Iosaș-*Anele*, dar și de la Turdaș-*Luncă* (inedit). Toate cele patru tipuri au fost descoperite și la Cristian I, însă acest lucru trebuie să fie legat de numărul mare de fragmente ceramice analizate în cazul acestui sit, respectiv 19.144 fragmente.

	19	B	IO	C	L1	C	L2	C	L3	C	G	58	S	RD	T
3	I			1	3	7	1	5							
1	I	1		1	1						3				1
3	J			1	7			1	1						
1	2			1	1	2	1	1	1	1					1

Fig. nr. 2. Tabel seriat privind tipurile de funduri.

5.3. Ornamente

Așa cum se poate observa urmărind Fig. nr. 3 aplicațiile plastice (cod A) reprezintă un tip de ornament destul de frecvent întâlnit pe ceramica Starčevo-Criș, iar aplicațiile plastice care prezintă apăsări cu degetul pe suprafața lor (cod AA1, tipul MC) se regăsesc

pe materialele de la Miercurea Sibiului-*Petriș*: complexe B₁₇ și B₂₀, și printre cele de la Cristian I: L1 și L2.

Ornamentarea buzei vasului prin alveolare de tipul C3 îl întâlnim, pe lângă ceramica de la Cioara, pe cea de la Cristian I, în toate cele trei complexe analizate, la Miercurea Sibiului: G₂₆ și G₅₈, dar și la Turdaș-*Luncă*.

	17	19	20	1	9	IO	C L1	C L2	C L3	6	28	35	58	S	1	1	T RD
A	2					2	2	6	1								
; A						1	6		1								
2; A						1	5	1									
A1; MB																	
H						1	4		4								
; H							6		0								
W						1	8	1	3								1
;C3							0		1								

Fig. nr. 3. Tabel seriat privind ornamentația.

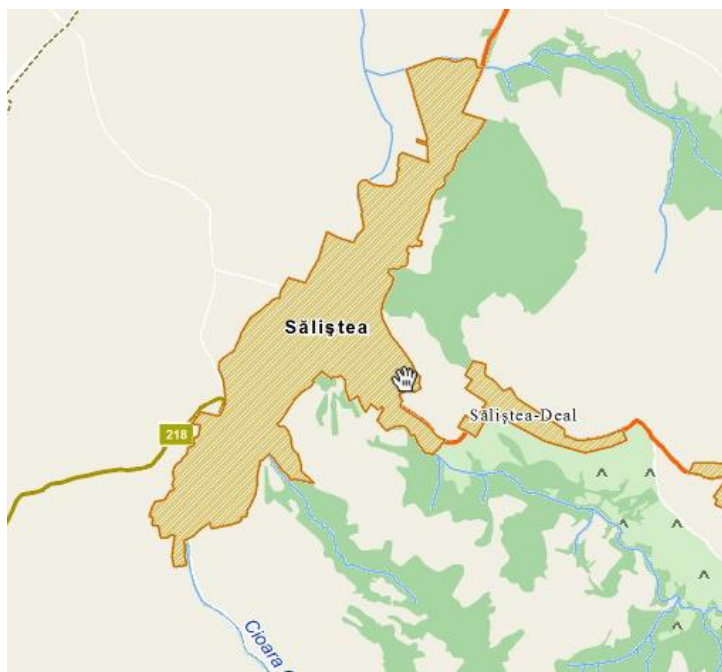
Concluzii

Din punct de vedere cronologic, acest complex aparține fazei IC (sistem Lazarovici), prezentând analogii cu materialele de la Miercurea Sibiului-*Petriș*⁸, Șeușa-*La cărarea morii*⁹, Ocna Sibiului-*Triguri*, primul orizont cultural¹⁰.

⁸ Sabin Adrian Luca, Cosmin Ioan Suci, Florian Dumitrescu-Chioar, "Catalogue of the Early Neolithic (Starčevo-Criș Culture) Settlements in Western Part of Romania – Transylvania, Banat, Crișana, Maramureș, Oltenia and Western Muntenia," *Neolithisation of the Carpathian Basin: Northernmost Distribution of the Starčevo/Körös culture*, BAR 2188 (2011), 108.

⁹ Luca, Suci, Dumitrescu-Chioar, "Catalogue of the Early Neolithic," 122.

¹⁰ Luca, Suci, Dumitrescu-Chioar, "Catalogue of the Early Neolithic," 111.

Harta nr. 1. Localizarea descoperii neolitice timpurii de la Săliștea (fosta localitate Cioara).

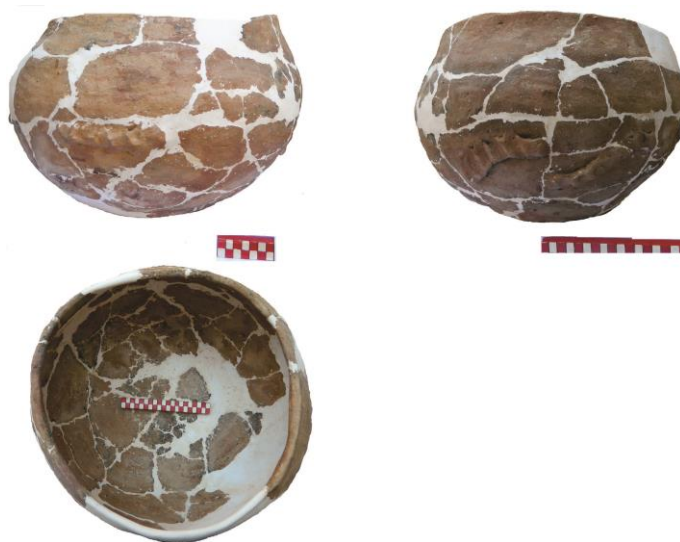

Foto nr. 1. Vas ceramic de mari dimensiuni descoperit la Cioara (jud. Alba), restaurat.

Foto nr. 2. Vas miniatural descoperit la Cioara (jud. Alba), restaurat.